

na přístup k sociálnímu traumatu. Problematikou traumatu se zabývá i druhá studie, ovšem z pohledu kulturní sociologie. Jako příklad je zde uveden Jeffrey C. Alexander, který se zabýval tématem holokaustu a s ním spojeným kulturním traumatem, vycházejícím ze subjektivně prožité zkušenosti.

Poslední část knihy, s názvem *Narativita a identita*, je rozdělena do tří kapitol zaměřených na narativitu, autobiografii a identitu. Jak je zmíněno již v první kapitole, kolektivní paměť a vyprávění jsou úzce propojeny, paměť je sdílena a prezentována pomocí vyprávění a jazyka. Autor pracuje s pojmem obrát k vyprávění, tedy se zvýšeným zájmem o naraci ve společenských vědách posledních let. V textu je také přiblížen obor naratologie, jenž vznikl na přelomu 60. a 70. let, zaměřující se na výzkum vyprávění. Druhý text této části se blíže zaměřuje na autobiografii, jejímž obsahem je kromě historie jedince

také historie, která má na jedince vliv, a na biografický přístup, jenž se snaží o pochopení světa z perspektivy lidí. Závěrečná kapitola se zabývá otázkou vztahu paměti a identity z pohledu sociologických teorií.

Knihy má logickou strukturu. V úvodu editoři seznámí čtenáře se zaměřením a náplní jednotlivých kapitol. Závěr knihy shrnuje základní teorie současných paměťových studií, jeho součástí je také výčet a vysvětlení některých protikladných pojmů objevujících se v teoriích paměti (např. individuální a kolektivní, mýtus a věda). Kniha je napsána srozumitelným jazykem, přístupným kromě odborníků také ostatním zájemcům o toto téma z řad laické veřejnosti. Jednotlivé kapitoly jsou přehledně rozděleny do pěti tematicky zaměřených částí. Cíl se autorům podařilo naplnit, v knize jsou představeni nejvýznamnější teoretici a jejich přístupy.

Markéta Lehnerová (ZČU v Plzni)

Lívia Šavelková, Stvořitelova hra na cestě světem. Identita Irokézů v procesu revitalizace a globalizace. Univerzita Pardubice, Pardubice 2015, 177 s., 14 černobílých a 20 barevných fotografií, DVD s filmem „Globální lakrosová vesnice“.–

Nacionalistická hnutí a s nimi spojené sociální i kulturní procesy jsou předmětem zájmu etnologů i antropologů již skoro půl století, obvykle se při takové příležitosti cituje sborník redigovaný Frederickem Barthem („*Ethnic Groups and Boundaries*.“ Oslo 1969). Ke studiím o „starých“ nacionalistických hnutích v Evropě přibývá ve stejném půlstoletí i množství textů o „národním obrození“

anebo – ve shodě s pojmoslovím autorky – „o revitalizaci“ kulturních skupin z jiných kontinentů. To je i případ této publikace. Čtenářská obec se v ní může seznámit s procesem vznikání, udržování a rozvíjení kulturní (nacionální) identity příslušníků „prvního národa“ (tedy toho, který osídlil Severní Ameriku), jimž se v minulosti říkalo „indiáni“, a konkrétněji s procesem vytváření kulturní (nacionální)

identity Irokézů. Jako klíčový jev/projev tohoto sociálního a kulturního procesu si autorka vybrala hru lakros.

Livie Šavelková vychází z vlastních terénních výzkumů, které prováděla v letech 2001 až 2015, a to jak na americké, tak na evropské straně Atlantického oceánu. Kromě výzkumu v irokézských rezervacích zkoumala také chování hráčů lakrosu, irokézských i českých, při mistrovských zápasech v České republice a v Kanadě v letech 2011, 2014 a 2015. Text je tedy zajímavým výsledkem srovnávacího výzkumu, v němž je porovnáván současný svět Irokézů s globalizovaným světem hráčů lakrosu v perspektivě předávání idejí.

Ve smyslu současného chápání terénního výzkumu a jeho interpretace, autorka ve svém textu nabízí čtenáři výborný návod reflexe svého jednání s informátory a dat, která jí poskytl. Je ale škoda, že nezmiňuje, jak na irokézské informátory působila skutečnost, že se o jejich posvátnou hru zajímá žena (s. 85–93) a jak to ovlivnilo kvalitu údajů, které při rozhovorech získávala. Z tradicionalistického pohledu je totiž lakros ženám nepřístupný, včetně hracích holí (lakrosek), když ne rovnou zakázaný.

Studie má část historickou, ve které autorka seznamuje čtenáře s dějinami lakrosu v Severní Americe v předkoloizační i pokolonizační době, následně pak i s šířením lakrosového sportu do Evropy. Pro budoucí evropské lakrosáře byl důležitým impulzem americký film nazvaný v české verzi „Praci, praci, pracičky“ (1999), v němž se jeden z hrdinů tímto sportem zabývá (s. 58–61). To ovšem nebyl případ české lakrosové scény, kterou Šavelková podrobně analyzuje a dokazuje, že první kroky českého lakrosu jsou spojeny z hnutím woodcrafterů a skautů a že se první zápas konal již v roce 1936 (s. 61–64). Historická část tak velmi dobře a srozumitelně mapuje světové rozšíření této hry a není k ní mnoho

co dodat. Šíření lakrosu by se dalo docela dobře vykládat jako jeden ze znaků postupující globalizace.

Druhá část je věnována vlastnímu procesu vytváření irokézské identity v kontextu identity prvního národa. Šavelková zde sleduje zejména význam vlastního hraní lakrosu a šíření s ním spojených idejí mezi neirokézské skupiny. Ve druhém plánu popisuje a rozebírá snahu Irokézů o politické uznání na mezinárodním fóru (za tímto účelem vydávají vlastní, irokézské pasy a snaží se na ně vycestovat do zahraničí, tj. za hranice Kanady a Spojených států amerických). Tato část již tak neproblematická není, a proto k autorce směřuji několik dotazů.

V textu – a to i v citovaných výpovědích Irokézů – se několikrát objevuje tvrzení, že hraní lakrosu je významnou náboženskou situací, že má pro hráče i diváky náboženský význam. Čtenář si jistě může utvořit vlastní názor z citovaných výpovědí informátorů (s. 85–88), ty jsou ale dosti vágní. Chybí i výklad mýtu o původu hry (s. 82–83). Na druhé straně je ale pravda, že božský původ hry naznačuje již samotný název monografie. Čtenář by rozhodně uvítal shrnutí/syntézu, z nichž by se dozvěděl, co všechno je o hraní lakrosu jako o náboženském chování známo v antropologické literatuře. Bylo by například zajímavé vědět, odkdy mu Irokézové přikládají náboženský význam. Lewis H. Morgan (Pravěká společnost; Praha 1954) o lakrosu píše, ale zná ho jako hru, při níž se sázelo na hrající družstva; autorkou zmiňovaný Anthony F. C. Wallace (The Death and Rebirth of the Seneca; New York 1972) lakros nezmiňuje vůbec.

Přinejmenším v jednom případě Livie Šavelková nedocenila situaci, jejíž byla účastnicí. Mám na mysli vynucený cenzurní zásah v případě dotváření filmu „Globální lakrosová vesnice“. Zásah vynucený irokézskými hráči lakrosu.

Výsledkem bylo vypuštění nafilmovaných scén, které urážely cítění Irokézů (s. 19–20); jejich reakce je ovšem klasickým dokladem skupinové identity, která nepřipouští jakékoliv znevažování ideálního – vždy pozitivního – obrazu celé skupiny. Do stejné kategorie patří i letmá poznámka k situaci, v níž irokézští hráči proklamovali, že jim Evropané „kradou jejich kulturu/jejich kulturní dědictví“. Také tento jev je jenom jedním z průvodních znaků existujícího či vznikajícího nacionálního povědomí a není vůbec irokézským vynálezem. Již na začátku 90. let 20. století, poté co se zintenzivnil kontakt mezi americkými indiány a euroindiány, přicházeli hosté ze Severní Ameriky se stejným obviněním; sám jsem je slyšel například od příslušníků lakotských skupin.

Samotný jev vydávání a užívání vlastních, irokézských pasů je rovněž možné chápat jako jeden z projevů nacionalismu; v tomto případě užívají Irokézové metodu provokací v zahraničí, při nichž dávají najevo, že neuznávají úřední dokumenty vydávané vládami Kanady a Spojených států.

Závěr knihy, kapitola „Od malého bratra k Velkému bratru“ (s. 148–153), výstižně ukazuje současnou fázi irokézské revitalizace (nacionálního procesu), která má nejspíše před sebou ještě dlouhou cestu a která je současně i příslibem, že tu bude ještě mnohé ke zkoumání. Je třeba se těšit na další práce, v nichž najdeme nejen případovou studii, ale zasazení konkrétní kultury do kontextu současné světové civilizace.

Josef Kandert (ISS FSV UK, Praha)

Peter Salner, Požehnaný spravodlivý sudca. Súčasný formy židovského pohrebu. Bratislava, Ústav etnológie SAV, 2014, 183 s.–

Salnerovu monografiu o súčasných formách židovského pohrebu možno čítať aj chápať ako minimálne dve obsahovo svojbytné vedecké práce. Jedna z nich je etnografickou štúdiou, prinášajúcou popis praktík, zvykov a rituálov, ktoré sa spájajú s pochovávaním v židovskom spoločenstve mesta Bratislava. Sústreďuje pozornosť na pohreb, rodinný obrad, ktorý je v 21. storočí rovnako výrazom náboženského presvedčenia a názoru na svet, ako aj zrkadlom každodenného spôsobu života. Autor svoj autentický etnografický materiál tvorený dátami z rozhovorov, pozorovaní i výpiskov z archívnych dokumentov dopĺňa a konfrontuje s publikovanými prameňmi. Tie mu slúžia jednak na komparovanie zistení o pohrebe v skúmanej lokalite s publikovanými

informáciami o židovských náboženských pravidlách a zvykoch vo všeobecnosti, jednak na vykreslenie vývojovej dynamiky opisovaného obradu v perspektíve času. Etnologická optika pohrebných zvykov židovskej komunity poskytuje možnosť porozumieť hodnotám, názorom a potrebám jednej zo skupín obyvateľstva mesta a súčasne i pozorovať – akoby cez jeden prvok mozaiky – unikátny obraz hmotnej i duchovnej kultúry súčasnej Bratislavy ako celku. Jeho etnografická štúdia rozširuje poznatkový rámec slovenskej etnológie o dosiaľ neskúmanú problematiku židovského pohrebného ritu ako významného rodinného obradu jednej z minorít slovenskej spoločnosti. Všeobecne chápanú etnologickú tému pohrebu rozširuje Peter Salner